

Vytautas Urbanavičius

JAKŠTAIČIŲ-MEŠKIŲ PLOKŠTINIO KAPINYNŲ TYRINĖJIMAI 1982 M.

Jekštaičių-Meškių plokštinis kapinynas yra Šiaulių raj., Bubių apyl. (anksčiau buvo Kurtuvėnų apyl.), ties Jakštaičių ir Meškių kaimų riba. Jis atrastas 1973 m., tyrinėjant Dubysos aukštupio archeologinius paminklus. Iki to laiko kapinynas archeologams nebuvo žinomas. 1973 m. atlikti bandomojo pobūdžio kasinėjimai. Plačiau jis tirtas 1974 m. (žr.: AETL 1972 ir 1973 metais. V., 1974, p. 63-67; ATL 1974 ir 1975 metais. V., 1978, p. 129-134). Iš viso ištirtas 1500 m² plotas, rasti 77 žmonių kapai (jų tarpe yra sudegintų) ir 1 žirgo kapas. Tada buvo konstatuota, kad pakraščiuose, ypač pašlaitėse ir krūmais apaugusioje dalyje, dar galėtų būti neištirtų kapų.

Dubysą užtvėnkus, vanduo kapinynui pavojaus nesuderė - jis buvo ant aukšto skardžio, iškyšulyje į Dubysos slėnį. Po keletos metų šioje vietoje įsikūrė Šiaulių kolektyvinė sodininkų bendrija "Šilojai". Ištirtoji kapinyno dalis priklauso sklypams Nr. 266, 267 ir iš dalies 265. Kasant pamatams duobę sklype Nr. 264, rasta žmonių kaulų. Lyginant buldozeriu sklypus Nr. 263-62, pastebėta kaulų nuolaužų. 1981 m. apie tai buvo pranešta Lietuvos TSR kultūros ministerijai. Atvykęs MMT bendradarbis B. Dakanis 1981 m. rugsėjo mėn. nurodytame žemės sklype, žemės paviršiuje rado įmovinį 23,7 cm ilgio ietigalį ir pentinį plačiašmenį kirvį.

1981 m. spalio mėn. žemės darbai minėtuose sklypuose buvo apriboti. Sodo bendrijos valdyba kreipėsi į Kultūros paminklų apsaugos darbuotojus, prašydama ištirti šių sklypų teritoriją.

1982 m. balandžio pabaigoje B. Dakanis, vėl aplankęs vietą, rado žalverinę juostinę vaikišką apyrankę, padarytą iš trikampio

skersinio pjūvio juostelės, kurios galai puošti skersiniais rianteliais ir įstrižomis įkirtomis.

1982 m. birželio mėn. MAII čia atnaujino archeologinius kasinėjimus.

Ištirtas dar 1458 m² plotas, rasti 36 nedegintų mirusiųjų kapai bei 17 apskritimo ar ovalo formos duobių, užpildytų tamsia, su degėsiais maišyta žeme. Greičiausiai jos buvo apeiginės paskirties. Be to, tarp kapų aptikta kažkokio stulpinės konstrukcijos įrenginio liekanų. Jo būta keturkampio, orientuoto pasaulio šalių kryptimis. Išlikęs tik P galas, kurį sudarė 2 lygiagrečios stulpaviečių eilės. Jų ilgis 6,3 m, atstumas tarp eilių apie 1 m. Stulpaviečių skersmuo 20-35 cm, gylis 60-90 cm. Viena nuo kitos jos nutolusios per 80-100 cm. Į abu stulpaviečių eilių galus remiasi po vieną statmeną eilę stulpaviečių. Šios eilės orientuotos P-Š kryptimi. Išlikusios tik P dalys. Iš Š pusės jos sunaikintos kasant pamatus namui sklype Nr. 264.

Statant stulpus, apardyti kapai Nr. 89 ir 97. Šiuose kapuose įkapių nerasta, jų chronologija neišaiškinta. Neaiški liko ir stulpinio statinio chronologija bei paskirtis.

Suardyta ar apardyta dauguma kitų kapų. Dalis jų apnaikinti ariant, dalis - statybų metu. Šiek tiek sveikesni išliko kapai, buvę kalvelės žlaituose, tuo tarpu viršūnėje buvę kapai sunaikinti beveik visai. Galbūt todėl čia tik jų pėdsakų tebuvo aptikta ir ankstesniais metais. Jau tada konstatuota, kad ši kapinyno teritorijoje sunaikinta ariant, kad čia teaptikti tik pavieniai radiniai iš suardytų kapų. Ieškoti pavienių, giliau esančių kapų dirbdžiulėje teritorijoje, kuriai tada negrėšė joks pavojus, atrodo beprasmiška.

Iš nesuardytų 1982 m. ištirtų kapų minėtinas vyro kapas Nr.

100. Mirusysis palaidotas aukštiejiškasis, ištiestomis kojomis, galva 280° kryptimi, 200x70 cm dydžio duobėje. Griaučiai rasti 40 cm gylėje. Iš įkapių ant krūtinės rasta žalvarinė lenkinė segė trikampe kojėle, po dešinėsios pėdos kaulais - įmovinis kirvis, po juo - įmovinis profiliuota plunksna ietigalis, po ietigaliu - įtveriamasis peilis.

Suardytuose arba apardytuose vyrų kapuose rasta ir kitokių daiktų: vedega, užberzdinis ietigalis, žalvarinis geriamojo rago smaigalio apkalas, geležinis pentinis plačiasėmenis kirvis.

Moterų ir vaikų kapuose dominuoja papuošalai: lenkinės segės, juostinės spyrenkės, įvijiniai žiedai, grandinėlių dalys, gintariniai ir stikliniai karoliai, geležiniai lazdeliniai smeigtukai.

1982 m. kapinyne surasti daiktai priklauso VI-XIII m.e.a.

Iš viso kapinyne ištirta 111 žmonių kapų ir 1 žirgo kapas. Neiširtų kapų gali būti išlikę po sodo vidaus keliu bei arčiais krančio esančiuose brūzgynuose. Ši žalią masęvą numatyta palikti tvankiniui spaugoti. Jeigu čia iš tikrųjų esama kapų, jiems pavojus kol kas negresia.

Vytautas Urbanavičius

OBELIŲ PLOKŠTINIO KAPINYNŲ TYRINĖJIMAI

1982 m. MAII baigė tirti Obelių plokštinio kapinyno, Ukmergės raj., V dalį, 1983 m. - pietinę (apie ankstesnius šio paminklo tyrinėjimus žr.: ATL 1978 ir 1979 metais. V., 1980, p. 84-86; ATL 1980 ir 1981 metais. V., 1982, p. 57-59).

Vakarinėje dalyje, esančioje į V nuo kelio Obeliai-Laičiai, 1982 m. ištirtas 462 m² plotas, rasti 8 nedegintų mirusiųjų kapai ir 5 žirgų griaučiai.